СЈЕЋАЊЕ НА ДРАГОША КАЛАЈИЋА

Икона српске културе

Пише: Радован Марков Караџић

Кад физички нестану људи који су нас некад импресионирали својом личношћу, човјек осјети празнину у којој помало, тирјанством и подмуклошћу времена, блиједе оне оштре црте које су чиниле формат те личности.

Помрли су ми или изгинули бројни пријатељи, па се осјећам, онако како је то лијепо рекао Стеван Сремац, „као птица којој је јато некуд одлетело...” У мојим несаницама јави се лик једног човјека о коме сам доста знао прије него што смо се и упознали, а то је лик Драгоша Калајића. Наше познанство десило се у најтежим данима мог живота, а и његовог, како је и сам рекао: у рату, на Палама, 1993. године. Не знам шта је о мени мислио и судио, али знам шта сам у томе човјеку открио што дотада нисам знао.

Он слободно може да се уврсти у оне светионике српске културе који би чинили част и већим културама и народима од нас. А како ћемо се ми понијети према њему у будућности, његовој личности и дјелу? Послије свих искустава с нашим одрицањем од оних који су били врхови наше културе, умјетности, мисли и родољубља, немам сигурно увјерење да нећемо и у том случају учинити неправду себи самима и српској култури.

Драгош Калајић спада у оне ријетке људе у српској духовности чији је дух био обдарен читавом лепезом духовних дарова. Не само да је био велики наш сликар, него и историчар умјетности, књижевни и ликовни критичар, романсијер, фељтонист, бесједник, мудрац и визионар. Он је спадао и у оне ријетке српске интелектуалце у којима је било толико духовног аристократизма, и то урођеног, у мисли, у гесту, у поступцима, да сам се томе заиста дивио. Он је био и синтеза естетског и етичког човјека на начин како велики Данац Кјеркегор придјева те епитете људима. Навешћу ријечи Серена Кјеркегора (уколико је превод адекватан његовој мисли) које важе за Калајића:

„Шта значи то живети естетски, а шта значи то живети етички? Шта је естетско у човеку, а шта етичко? На ово бих одговорио: естетско у човеку је оно чиме је он непосредан, оно што он јесте; етичко је у човеку оно чиме он постаје оно што постаје..."

Онако како је Андрић доживљавао урођено господство пјесника Милана Ракића, тако су и људи који су ближе познавали Калајића доживљавали њега. Његова личност била је далеко примамљивија за мондијализам у који су Америка и Европа увлачиле неке српске писце и полуинтелигенте да пљују по својој отаџбини која се грчила у мукама, али је Калајићу била преча судбина свога народа, притиснутог злом под које је и он подметнуо своја рамена, од „светог западноевропског камења" којем су се клањали ти српски интелектуални трабанти, на начин како је Фјодор Михајловић, у свом времену, исмијавао руске „европејце".

Имао сам срећу да с њим често разговарам кад год би долазио на Пале или другдје, на наше скупове. Прво што ме зачудило и одушевило биле су синтезе, било историјске, политичке или умјетничке, и те његове синтезе су у највишем степену издржале суд и добиле потврду оног судије који не гријеши, потврду времена. Није ми намјера да ширe образлажем ово што тврдим, јер се, ипак, у нашој добронамјерној, понављам добронамјерној, и додатно понављам, правој културној јавности то зна. Сјетимо се само његовог господског држања и за лажљиву европску јавност убитачних ријечи којим их постидио до те мјере (иако су они ишчупали из своје савјести стид, то најплеменитије осјећање људско) да нису могли да се одупру његовој духовној супериорности једног повријеђеног српског интелектуалца чији народ муче и понижавају. У његовом роману *Последњи Европљани*
има сцена, на једној изложби у великом европском граду, гдје један Србин пред новинарима и домаћицом изложбе врло мудро и суверено, на неколико језика, говори о умјетности. Једна племкиња, конте Новента, посматра га, како писац вели: „Као да не осматра живо биће већ неки изложак на смотри егзотичних рукотворина:

Дакле, истина је да сте Ви Србин... Нисте ми личили онако издалека.

А онда Србин, дохвативши посребрени нож са оближњег стола са прибором и јелима, ставља га међу зубе, исцеривши се ружно, али кратко, само за потребе приказивања:

Да ли сад личим на Србина?”

Драгошу Калајићу не треба мога панегирика, и нека се овај запис схвати само као сјећање једног његовог поштоваоца и пријатеља. Његово име свијетли у моме сјећању и пред очима, све док се не угасе и једно и друго. **<**

Објављено: уторак, 12. јул 2016, 12:35h